

נפלה עטרת ראשנו, אבל נאמת

תלמידים ותלמידות נפרדים מהרב שמואל מרזל

3 אביטל רצון, נשואה וגרה בירושלים, אם לארבעה. היא חזרה השבוע בזיכרונה 11 שנים אחורה, אל ימייה במדרשה ברחוב סורוצקין שבקרית מטרסדורף בירושלים, שאליה נחתה הישר מהטיול במזרח:

“נתיב בינה. הקירות הללו שנמצאים תחת האדמה, באזור הכי פחות מעורר השראה, הכי שונה מאזור השרון הירוק והמטופח שבו גדלתי. ישבנו שם - דנית מפרדס חנה עם מכנסיים, שירי מעפולה באמצע לימודי התואר שלה, נוגה מיהוד, כנרת הירושלמית, יהודית החרדית מבית, יערה מנתניה, יעל בת עשירים מרעננה, ועוד רבות וטובות שבוכות השבוע כולן את השריפה אשר שרף ה’.”
כשנכנסתי לנתיב בינה לראשונה, הרב ראה מיד שאני לא מקומית. מאיפה את? מתל מונד, ענית. והוא אמר: באמת? פעם הייתי שם וראיתי יהודי תימני יושב ולומד שניים מקרא ואחד תרגום. זאת צורה של יהודי! באותו הרגע הוא חיזק אותי. לא צריך להגיע עד לירושלים בשביל לקבל צורה של יהודי.”

4 דניאלה גוטליב התחילה את תהליך התשובה שלה בחופש הגדול שבין כיתה י"א לי"ב. היום היא נשואה ואם לשישה, קלינאית תקשורת, ואת הטקסט הבא שלחה לחברותיה האבלות. חבל שרק הן יקראו אותו:

“הרב מרזל האהוב שלנו. נפלה עטרת ראשנו, אבל באמת. שנת 97'. מרחוב בן יהודה 17 במדרחוב, מהתיכון הניסויי בירושלים, היישר לנתיב בינה. והיום: משפחה מאושרת ברחובות, כבר מונים שמונה נפשות בלי עין הרע, מתיעצים איתך ומונחים על ירך בכל דבר קטן וגדול. היית בשבילנו הכול. אדמו"ר אמיתי, אדונו מורנו ורבנו. במובן הזה אנחנו חסידים אמיתיים, חסידים של הרב הכי ליטאי... עמוד האיתן שלנו. היית נוקב עד תהום ומצחיק עד השמיים.

איך אודה לך אי פעם על סט הכלים הראשון? על הפלטה הראשונה? בתור נערה צעירה בלי ידע מוקדם, הייתי מחממת אוכל על הרדיאטור של ההורים, עד שקיבלתי ממך פלטה חדשה עם הסבר איך משתמשים בדבר המזרחי הזה.

היית אומר לנו לא להאמין אוטומטית לאף אחד, אפילו לא לך, כי תמיד שאפת שנהיה בני חורין, שנחשוב באופן עצמאי, שבתור בעלי תשובה לא ניגרר אחרי אף אחד, אלא נשתמש בשכל הישר שלנו ובבחירות העצמאיות שלנו. היית אומר לנו לא לצאת אל התורה, אלא להביא את התורה לחיים שלנו. כשהיינו זוג בעלי תשובה נשוי בתחילת דרכו, ומבולבל בכמה סוגיות השקפתיות ובעיקר תרבותיות, אמרת לנו בשיחה אישית שכשאדם יוצא לדרך והולך לאיבוד, הוא צריך להפעיל את הג'י.פי.אס ולחזור לנקודה האחרונה שבה זיהה את עצמו ואת מיקומו. זו הייתה עצה מצילת חיים שעזרה לנו להתקדם אחרי כן באמת, ולדייק יותר ויותר. במדרשה לימדו אותנו גדולי וטובי הרבנים את כל מקצועות התורה ברמה הגבוהה ביותר. אבל אתה? אתה לימדת אותנו הלכה. הלכות שבת. כי היית איש של הלכה. דרך למדנו גם להיות אנשי הלכה, שאוהבים את ההלכה וחיים בתוך ד' אמותיה. כמה קרן אור פניך כשלימדת אותנו הלכה, וכמה אנחנו מאושרים לדקדק בהלכה, כי היית דוגמה אישית בכל הליכותיך והנהגותיך לכן שההלכה היא ביטוי לרצונו של אבא שלנו, בורא העולם.

ולעיתים היה מבטך לפתע מואר, מתבונן בנקודה באופק ומספר על 'המגמה', על 'המהלך האלוקי' בעולם. איך הכול מוביל לעבר 'היה ה' אחד ושמו אחד', ייחוד השם בעולם. הכול מושגח לפרטי פרטים והקדוש ברוך הוא מוביל את כל מהלך הבריאה לעבר התכלית. את התבוננות העצמות הללו העברת לנו עוד לפני שהכרנו את הרמח"ל ודעת תבונות.

כשהיינו מחמירות על עצמנו יותר מהמידה הבריאה, כדרכם של חלק מבעלי התשובה בתחילת הדרך, היית אומר לנו 'להחמיר' במקום זה בלימוד פרשת שבוע עם רש"י, כי הרוחניות האמיתית מונחת בעומק בסיס התורה ולא בריגושים החיצוניים שאנחנו ממציאות לעצמנו. ובכלל, יבוא יום ונתחתן והילדים שלנו יחזרו הביתה ויבקשו מאיתנו ללמוד איתם חומש לקראת מבחן בכיתה, ומה נאמר להם? איך נעזור להם? כמה טוב שהקשבת לך אז ולמדתי רש"י היטב. היום לילדים שלי יש מומחית בפרשת שבוע לצידם בכל רגע נתון... צחקת והצחקת אותנו כל הזמן. כשהגיעה למדרשה נערה עם מכנסיים, אמרת שכמה טוב שהיא הגיעה כי עכשיו סופסוף אתה לא היחיד. כשמישהי חשבה שכדאי לה לשנות את שמה כדי להביא לעצמה יותר מזל ולא הסכמת עם הרעיון שלה, העברת את המסר היטב כשענית: 'נהדר ומצוין, נשנה את שמך למשה'.

כשבעלי חשב ללמוד רפואה אמרת שזה רצון קדוש. כשלבסוף פתח משרד רואי חשבון עצמאי, אמרת שאתה תפנה אליו את עשרת הלקוחות הראשונים. אומר מעט ועושה הרבה. מיד הפכת בעצמך עם כל מוסדותיך ללקוח הראשון שלו. ככה האמנת בו, והוא לא אכזב אותך. כי כשאבא מאמין בבנו בכזאת אהבה ובכזאת פשטות, הבן לא מאכזב. יש לך, הרב מרזל, המון המון בנים ובנות, יותר משאפשר לשער. תודה רבנו היקר, תודה שהסכמת להיות הרב שלנו.

לפני הימים הנוראים היית מכנס את כל בנות המדרשה ואומר לנו את המילים הכי מרפאות נפש: את מי יש לקב"ה חוץ מכן? מי משמח את הקב"ה יותר מכן? אתן הרי מתנדבות. הגעתן מרחוק וכל דבר שאתן עושות כל כך נחשב אצל הקב"ה. אתן ליגת-העל שלו”.

הרב שמואל דוד מרזל זצ"ל

1 יום רביעי בלילה, מאות אנשים עומדים בקור הירושלמי ובוכים לתוך הצעקף. בית הלוויות שמגר צר מהכיל, רוב הקהל בחוץ, מקשיב להספדים הנרגשים דרך הרמקולים. העוברים והשבים שחולפים על פני בית הלוויות בדרכם לחנויות ולמסעדות של מתחם 'רב שפע' המתפתח, מסתכלים על השם שבמודעות האבל. מיהו הרב שמואל דוד מרזל זצ"ל, שמאות גברים ונשים מלווים אותו בכזה כאב?

לא זכיתי להכיר אישית את הרב מרזל (אלא אם כן מפגש מקרי אצל הספר נחשב להיכרות). אבל כן זכיתי, בעשרים השנים האחרונות, לשמוע את שמו שוב ושוב מחוזרים וחוזרות בתשובה. ואם יורשה לי, בעיקר מהאיכותיים שביניהם. בסיפור חייהם המסעיר ורב התהפוכות הופיע תמיד המשפט "ואז הגעתי לרב מרזל מנתיב בינה" כמין תפנית בעלילה. מכאן הכול הסתדר, התבהר, התנרמל.

ביום חמישי בבוקר פתחתי את העיתונים החרדיים. ידעתי שבחיי ברח הרב מרזל מן הפרסום, אבל חשבתי שלפחות עכשיו, לאחר שנפטר ממחלה קשה בשיא עשייתו, אקרא קצת על דמותו המיוחדת. שום דבר. אפילו לא ציטוטים מההספדים המרגשים. רק מודעת אבל של תלמידי ובוגרי נתיב בינה: "שבורים ורצוצים אנו בהסתלק אבינו רוענו, מורה דרכנו, אשר האיר נתיבות ויישר מעקשים, היה לנו לאב ודאג לכל מחסורנו, פתח לנו שערי תשובה באהבה".

או בלית ברירה התחלתי לחפש בכוחות עצמי חומרים על האיש שחינך אלפי תלמידים ובעיקר תלמידות (המפורסמות שבהן: אלונה איינשטיין ז"ל, רמה בורשטיין ונועה ירון). אין כאן תחקיר מעמיק - בהחלט כדאי שמישהו יעשה כזה ויכתוב ספר - רק כמה עדויות וזיכרונות מפי אותם תלמידים ותלמידות שהרב מרזל היה להם לאב.

2 תומר גרינברג, מוזיקאי ואלגוריתמאי בחברת מובילאיי, נשוי ואב לארבע בנות, פגש את הרב מרזל בגיל 27, לאחר סיום לימודיו בטכניון, וכך הוא כתב השבוע:

"מותר לי להופיע בפאב תל אביבי? מה הקטע שחז"ל אומרים 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה'? מה עושה משפחה דוסית שרוצה ללכת לים ביחד?"

הייתי בעל תשובה חדש מהניילונים, אבל הרגשתי שיותר מתשובות יש לי דווקא המון שאלות. למדתי בנתיב בינה, וכך אירע שמטר השאלות שלי ניתך על מי שלימים היה לרבי ומורי האהוב, הרב שמואל מרזל ז"ל. שאלתי הרבה שאלות והרב ענה הרבה תשובות, ולשנינו היה ברור שכל השאלות, גם ההלכתיות הטכניות הקטנות, סובבות תמיד סביב השאלה הגדולה: האם היהדות טובה, אמיתית, מתאימה לחיים?

לא תמיד מצאתי מזור בתשובות של הרב. לאחרים לפעמים היו תשובות משוכללות יותר. אבל לרב מרזל הייתה את התשובה האחת הניצחת, התשובה לשאלה הגדולה: הוא בעצמו היה כזה חתיכת צלם אלוקים. וכשאתה עומד ליד גילוי שכזה - קשה לא להאמין.

ההרגשה שהרב נתן לי הייתה כאילו זה אני שלא מספיק משקיע בקשר, כאילו הוא רק דרוך לשמוע את מצוקותי ולעזור, כאילו הוא כל היום משתעמם בסריגה מול טלנובלות ורק מחכה שאתקשר ואעלה איהו עניין שהוא יכול לדאוג לו. לקח לי שנים להבין שאני לא תלמיד מיוחד, שכל אחד מתלמידיו מרגיש ככה. לכן כשהוא נפח את נשמתו, אנחנו התייפחנו את נשמותינו.

בעל תשובה, כמו מהגר, מרגיש שכולם קצת צוחקים עליו. החילונים צוחקים עליך כי התחרפנת, הדוסים צוחקים עליך כי וואלה אתה דוס די מצחיק, אבל יש ברוך השם גם אנשים שמקבלים, יש אפילו כאלה שמעריכים, יש אפילו חברים, ומעל כולם יש את הרב מרזל. הוא לא מעריך ולא מסמפט. הוא פשוט צוחק איתך על כולם - ביחד צוחקים על למדנים חמורי סבר עם מגבעת ופראק, צוחקים על אינטלקטואלים נפוחים, צוחקים גם על עצמנו, איך נתקענו יחד אלה עם אלה במקלט המסריח (כך כינה הרב את בית המדרש שלנו, ששוכן בכמה מחסנים שחוברו להם יחדיו).

כמו אבא הוא דאג לנו. בסבב אחד של חיפוש עבודה, אחד המעסיקים קיבל אותי אבל לפני שנתן הצעה, רצה לדעת כמה מציעים לי במקומות אחרים. שאלה קצת מלוכלכת, במיוחד לאור העובדה שבאותו שלב עדיין לא היו הצעות ממקומות אחרים. הלכתי לרב כדי לקבל הנחיה הלכתית איך לנהוג בסיטואציה, אבל זה לא מה שקיבלתי. במקום זה הרב שאל בנושלנטיות: כמה אתה רוצה? משממע את הסכום, הוא אמר שהוא מוכן לשלם לי משכורת כזאת למשך כמה חודשים. עכשיו אתה יכול לומר שהציעו לך ככה...

והנה סיטואציה אופיינית מחדרו של הרב, אותו חדר צנוע ב'מקלט המסריח' שבו לא תלויות תמונות של רבנים ולא תעודות הוקרה, אלא רק עשרות תמונות של חופות של בעלי תשובה שהרב ערך, כולל זו שלנו. שלושה תלמידים מוזיקאים יושבים שם (יש מצב שכל בעל תשובה שני הוא מוזיקאי, צריך לבדוק אם גם כל מוזיקאי שני הוא בעל תשובה...). אנחנו מראים לרב יוטיובים של המוזיקה שלנו. הרב מפוז לו בכיסא וגוער בנו שאנחנו לא מזמינים אותו להופעות. תוך כדי היוטיוב הוא בטלפון אחד עם אשתו, ובקו אחר מישוהו שואל בדחיפות מה עושים עם מחבת חלבית שאשתו חתכה בצל בסכין בשרית וטיגנה בה את הבצל ואז מטגנת באותה מחבת עוף. נראה שכולם ביחד יוצאים די מבסוטים.

אבא לאלפי אנשים שכל אחד בן יחיד. בת יחידה. אבא אוהב, שמח ומשמח, אבא צדיק וחכם, אבא דואג ומושיע ופודה, שנותן לך הרגשה שאתה בכלל עוזר לו. הכי קרוב לאלוקים שאני מכיר.”

"מותר לי להופיע בפאב תל אביבי? מה הקטע שחז"ל אומרים 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה'? מה עושה משפחה דוסית שרוצה ללכת לים ביחד? הייתי בעל תשובה חדש מהניילונים, אבל הרגשתי שיותר מתשובות יש לי דווקא המון שאלות"